

ומשינין: שמעינן לה מהא דכתיב
בנבוכדנצר, "איך נפלת משמים הילל בן
שחר, נגדעת לארץ חולש על גוים".

ואמר רבה בר רב הונא: הא דכתיב "חולש
על גוים", מלמד שהיה נבוכדנצר מטיל פור
על גדולי המלכות, לידע איזה מהם יהיה בן
יומו של משכב זכור לאותו היום. הרי
ד"חולש", לשון גורל הוא.

והא דכתיב התם, "כל מלכי גוים כולם,
שכבו בכבוד איש בביתו" — אמר רבי
יוחנן: שלאחר שמת נבוכדנצר, נחו כל
המלכים ממשכב זכור שנאנסו לו בימי
נבוכדנצר.

ואמר רבי יוחנן: כל ימיו של אותו רשע
[נבוכדנצר] לא נמצא שחוק בפי כל בריה.
שנאמר בנבואה שעל אחר מותו, "נחה
שקטה כל הארץ פצחו רנה". מכלל, דעד
השתא לא הוה רנה בעולם.

ואמר רב יצחק אמר רבי יוחנן: אסור
לעמוד בביתו של אותו רשע. שנאמר על
ביתו "ושעירים ירקדו שם". ואם יבואו שם
אנשים יסתלקו המזיקין. ונמצאו מבטלין
בכך את גזירת המקום⁽⁹⁾.

ואמר רב יהודה אמר רב: בשעה שביקש
אותו רשע לעשות לאותו צדיק כך [לשכב
עם צדקיה משכב זכור], נמשכה ערלתו
שלש מאות אמה, והיתה מוחזרת על כל

המסיבה [מקום שהיו כל המלכים מסובין
לפניו] כולה. שנאמר "שבעת קלון מכבוד,
שתה גם אתה והערל". ו"ערל", בנימטריא
שלש מאות הוי.

ואמר רב יהודה אמר רב: בשעה שירד אותו
רשע לגיהנם, רעשו כל יורדי גיהנם. תהו
ואמר: שמא למשול עליהם הוא בא, או
ליחלות בגיהנם כמותם הוא בא?

שנאמר באותה נבואה, "גם אתה חולית
כמונו, אלינו נמשלת".

יצאתה בת קול ואמרה: "ממי נעמת, רדה
והשכבה את ערלים". שסבור היית להיות
בנועם יותר מן האחרים. ולא כן יהיה. אלא
רד ושכב בקבר עם שאר הרשעים ערלי הלב.

כתיב "איך שבת נוגש, שבתה מדהבה".

אמר רב יהודה אמר רב: בבבל מישתעי האי
קרא. והכי קאמר: שבתה אומה זו שאמרה
לכל: מדוד מעות ודינרי זהב והבא⁽¹⁰⁾.
ש"מדהבה" הוא נוטריקון של "מדוד
והבא".

ואיכא דאמרי: "מדהבה" — שאמרה לכל: קנ-א
מאד מאד הביא, בלא מדה.

ולאחר שירד נבוכדנצר ממלכותו, ושכן ז'
שנים בין בהמות וחיות ואכל עשב כמותם,
חזר שוב למלכותו. ואמר "ורבו יתירה

9. רש"י. ועוד יש לומר, דאסור לעמוד שם
שמא יזיקוהו השדים. מהרש"א.

10. שדרך מעות להנתן במנין. והם אינם
מבקשים במנין, לפי שמבקשים הרבה מעות,

וטורח גדול הוא למנותם. אלא לזקחים היו
בדרך מדה.

ומאן דאמר "הבא בלא מדה", קאמר
דמבקשים כל כך הרבה, שאפילו מדה אין להם.
מהרש"א.

הוספת לי". כלומר, גדולה יתירה נתוספה לי, יותר מאשר במלכותי הראשונה.

אמר רב יהודה אמר רב ירמיה בר אבא: מלמד, שרכב נבוכדנצר על ארי זכר, וקשר תנין גדול בראשו של הארי, לשמש לו כאפסר⁽¹⁾. וזו היא הגדולה שנתוספה לו. לקיים מה שנאמר, "וּגַם אֶת הַיַּת הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לוֹ לְעֵבְדוֹ".

מתניתין:

לא ישכור אדם פועלים בשבת. ואף לא ישכרם לצורך מחר. משום דכתיב "ממצוא חפצך ודבר דבר". שלא יהיו חפצך של שבת כחפצך של חול⁽²⁾.

שאסור לנו בשבת הדבור והעצה וההשתדלות בשום דבר מן הדברים האסורים בשבת, אף שברצוננו שיעשה

לאחר השבת [פירוש המשניות להרמב"ם]. וכן לא יאמר אדם לחבירו בשבת, לשכור לו פועלים. ובגמרא יבואר למאי איצטריך לה.

אין מחשיבין על התחום לשכור לו פועלים, ולהביא פירות. כלומר, אסור לו לאדם לקרב את עצמו בשבת לסוף תחום שבת המותר, כדי להיות שם עם חשיכה של מוצאי שבת, ולהתקרב כמה שיותר למקום הפועלים או למקום הפרדס הנמצאים מחוץ לתחום, כדי שיוכל מיד במוצאי שבת לצאת מן התחום, לילך עד המקום ההוא ולשכור פועלים או להביא פירות. שמאחר והבאת הפירות או שכירות הפועלים אסורות בשבת, אסור אף להחשיך בעבורם⁽³⁾.

אבל מחשיך [הולך בשבת עד סוף התחום] הוא כדי להיות קרוב לפרדס הנמצא מחוץ לתחום, בשביל שיוכל לצאת לשם מיד במוצאי שבת לשמור את פירותיו. שהרי

דחיישינן שמא יכתוב. ולפי זה היינו נמי טעמא דשכירות פועלים.

ולפירוש זה ליכא משום "ממצוא חפצך" אלא בדבור אודות מלאכה דאורייתא. אבל שכירות פועלים, אין בה שום סרך מלאכה.

3. ומשמע דאסור להחשיך דוקא כדי לצאת מחוץ לתחום. אבל להחשיך לצורך איזה דבר שהוא בתוך התחום, מותר.

וקשיא, הא תניא בעירובין [לח ב], לא יהלך אדם לתוך שדהו, לידע מה היא צריכה. וכיוצא בו, לא יטייל אדם על פתח מדינה, כדי שיכנס למרחץ מיד במוצאי שבת.

ויש לומר, דהתם מינכרא מילתא שאינו מטייל אלא לצורך זה. אבל הכא, לא מוכחא

1. "שאריה" הוא מזלו של נבוכדנצר. כדכתיב "עלה אריה מסוככו". ועל כן נחרב הבית על ידו בחודש אב, שהוא מזל אריה.

ותנין שעל ראשו הוא רמז לנחש הקדמוני, שהוא מזלו וכוחו של עשו. וכבר נתבאר ששני החורבנות כאחת הם. ותחלתם על ידי נבוכדנצר, וסופם על ידי אדם שהוא זרעו של עשיו. מהרש"א.

2. כן כתב רש"י. ויעוין בשו"ת רבי עקיבא איגר סימן יז, שכתב דתליא בשני הפירושים ברש"י [ביצה לו א], בטעם איסור מקח וממכר בשבת. דבפירוש הא' כתב, דהוא מקרא ד"ממצוא חפצך ודבר דבר", כדכתב הכא. אבל לפירוש הב', איסורו הוא משום

גמרא:

שנינו במתניתין: וכן לא יאמר אדם לחבירו לשכור לו פועלים.

והוינן בה: מאחר דתנן "לא ישכור אדם פועלים", פשיטא דאף לא יאמר לחבירו. **דמאי שנא הוא ומאי שנא חבירו?** הא כיון דאף חבירו אסור בכך, כששולחו הוא עובר משום "לפני עור לא תתן מכשול"⁽⁶⁾.

אמר רב פפא: מתניתין אתא לאשמועינן, דאסור לומר אף לחבר נכרי שישכור לו פועלים.

מתקוף לה רב אשי: הא נמי פשיטא. שהרי **אמירה לנכרי** אסורה משום **שבות**⁽⁷⁾ וכבר שתמה רבי לעיל במתניתין, "נכרי שבא

אילו היו הפירות בתוך התחום, היתה שמירתם מותרת בשבת⁽⁴⁾. הלכך מותר אף להחשיך עליה.

ומשכבר יצא במוצאי שבת לפרדס כדי לשמור את פירותיו, אף **מביא פירות בידו**. ולא מיקרי דהחשיך לצורך הבאת הפירות. שהרי עיקר מחשבתו לא היתה לכך, אלא לשם השמירה⁽⁵⁾.

כלל אמר אבא שאול: כל דבר שאני זכאי [רשאי] באמירתו בשבת לנכרי או לחבירי שיעשה לי במוצאי שבת, אף רשאי אני לילך בשבילו בשבת עד סוף התחום ולהחשיך עליו, כדי לצאת אליו מיד במוצאי שבת.

מילתא כל כך שהולך לשם דבר זה. תוספות.

4. רש"י. ואף שעצם היציאה מחוץ לתחום אסורה, הא אית לאיסור זה תקנה על ידי בורגנין, כדאמר שמואל לקמן [קנ ב]. ויעוין שם בהערה 3.

5. ויעוין בשפת אמת שדן במכוין לשניהם כאחד, גם לשמירה וגם להבאה, אם מותר. וכתב דמלשון הטור והמחבר נראה דאסור. ומלשון רש"י יש לדייק דמותר.

6. רש"י. ואף אם אומר לחבירו שכור לי פועלים למחר, דאין בזה משום "לפני עור", נמי פשיטא דאסור. דהא אף לעצמו אסור לומר "אשכור פועלים למחר". לפי שעצם האמירה אסורה משום "ממוצא חפצך". תוספות.

7. ומכאן הוכיח רבי עקיבא איגר [שם],

דשכירות פועלים אינה אסורה מקרא ד"ממוצא חפצך". אלא משום שמא יכתוב [כפירוש הב' ברש"י בביצה]. דאם לא כן, אמאי אסרין משום שבות ד"אמירה לנכרי". תיפוק ליה דהוה דאורייתא, משום האי קרא. וכמו דפשיטא לן דאסור לומר בשבת שישכור פועלים למחר.

אלא בהכרח דנאסרה שכירות פועלים רק משום גזירה. ואחר הגזירה שוב אסור לומר כן לנכרי משום שבות שאסור שתיעשה מלאכתו על ידי נכרי, אף שאין איסורה אלא מדרבנן.

[ואחר גזירת "שמא יכתוב" נחשב כדבר האסור, ונכלל נמי בקרא ד"ממוצא חפצך". ומכל מקום רק מדרבנן קרינן ביה "ממוצא חפצך". וממילא שוב לא קשיא למה לי ל"אמירה לנכרי שבות". שהרי בין כך לא הוי אלא מדרבנן. כן נראה ככוונתו].

ויעוין עוד בשפת אמת, שרצה לפרש דאיירי בדאמר לנכרי בערב שבת שישכור לו פועלים בשבת.

שמתכוין לשוכרו לפעולתו למוצאי שבת, מותר. מאחר ואינו מפרש להדיא דלשם כך הוא מזמינו⁽¹⁰⁾.

ומתניתין מני, כרבי יהושע בן קרחה היא. דתניא: רבי יהושע בן קרחה⁽¹¹⁾ אומר: אומר אדם לחברו: הנראה שתעמוד עמי לערב?⁽¹²⁾

לכבות, אין אומרים לו ככה⁽⁸⁾. שאף זה אסור משום "ממצוא חפצך ודבר דבר"⁽⁹⁾.

אלא אמר רב אשי: אפילו תימא דמתניתין איירי בחבירו ישראל, הא דיוקא קא משמע לך. לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים. אבל אומר אדם לחבירו: האם נראה שתעמוד עמי לערב? ואף ששניהם יודעים

וכן הוכיחו תוספות לעיל [קכא א]. ויעוין בבית יוסף סימן רמד, שמשמע מדבריו [בתירוץ הא'] דאמירה לנכרי באיסור דרבנן מותרת. וכבר הרבו האחרונים לתמוה בדבריו. ובשו"ת מהר"א ששון [הובא במשנה למלך, פרק ו הלכה ט] כתב לפרשו, דדוקא לומר לו בערב שבת שיעשה בשבת מותר. אבל לא בשבת גופה. והמשנה למלך שם העמיד דבריו באופן אחר.

10. וכתבו התוספות: יש אומרים, דדוקא לחברו מותר לומר כן. אבל לא לנכרי. משום דנכרי עושה לדעת אותה אמירה. ואין נראה, דהא שרינן הכא מטעם דהרהור מותר. ולא שנא נכרי, לא שנא ישראל. והגהות אשרי בפרק קמא דעבודה זרה, הכריע כדעה הא'. ויעוין ברבי עקיבא איגר שהוכיח כדבריו ממשמעות סוגיין.

11. יש אומרים דהוא בנו של רבי עקיבא שהיה קרחה. כדתניא: אמר בן עזאי: כל חכמי ישראל דומים לפני כקליפת השום, חוץ מן הקרחה הזה.

מיהו, הוכיחו תוספות, דלאו בנו של רבי עקיבא היה. אלא של אדם ששמו "קרחה".

12. ובר"ן הובאה גירסה "הא קא משמע לך דלא יאמר אדם לחברו, הנראה שתעמוד עמי

8. רש"י. וצריך עיון, הא מהתם שמעינן רק דאמירה לעכו"ם אסורה במלאכה דאורייתא. ודלמא אשמועינן מתניתין הכא, דאף אמירה באיסור דרבנן כשכירות פועלים, אסורה.

ויש ליישב דמשמע דמתניתין דלעיל אתיא לכולי עלמא. ואף לרבי שמעון דאמר "מלאכה שאין צריך לגופה פטור". ולדידה, כיבוי דליקה אין אסור אלא מדרבנן.

ואכתי קשיא, למאי דכתב הר"ן לעיל דשבות דשבות במקום פסידא שרי, אף דאמירה לעכו"ם ככיבוי דליקה אסורה, הגם דהכיבוי עצמו אינו אלא שבות [לרבי שמעון]. וצריך לומר דשאני התם דהכיבוי ביסודו הוי מלאכה דאורייתא, במקום שצריך לגופו. ולפי זה חמיר כיבוי משבות דלעלמא [כשכירות פועלים]. אם כן, שוב הדרא קושיין לדוכתה. דאכתי לא שמעינן ממתניתין דלעיל לאסור אמירה לנכרי בשכירות פועלים. רבי עקיבא איגר שם.

והביא בשם חד מן חברייה לתרץ על פי המובא בתוספות בסוגיין, דאף שכירות פועלים אסורה מדאורייתא. אלא שדחה את דבריו [ויעוין בהערה 18].

9. ובחידושי הר"ן מובא בשם יש מפרשים, דבתמיה קא פריך. וכי אמירה לעכו"ם בדבר שאין איסורו אלא מדרבנן, אסורה משום שבות? ודחה פירוש זה. משום דמצינו דאף באיסור דרבנן אמירה לעכו"ם שבות.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יהושע בן קרחה.

ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבי יהושע בן קרחה? — משום דכתיב "ממצוא חפצך ודבר דבר". משמע, דוקא דבור של חול אפור בשבת. אבל הרהור מותר⁽¹³⁾. וכיון דאינו מפרש בפיו שהוא מבקש לשוכרו, מותר⁽¹⁴⁾.

רמי ליה רב אחא בר רב הונא לרבא: וכי מי אמר רבי יוחנן דדוקא דיבור חול בשבת אפור, אבל הרהור מותר? והרי לפי זה, אלמא סבר רבי יוחנן דהרהור לאו כדיבור דמי. והא ליכא למימר הכי. דהלא בעלמא סבר רבי יוחנן דהרהור כדיבור דמי.

דהאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: ככל מקום מותר להרהר בדברי תורה. חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא. לפי שהם מקומות מאוסים. ומדקאמר דאף הרהור אסור, אלמא הרהור כדיבור דמי.

ומשנינן: לעולם הרהור לאו כדיבור דמי. ושאיני התם, בדברי תורה, דאסורים בבית הכסא, משום דבעינן "והיה מחניך קדוש". דקאמר קרא, מקום חנייתך יהיה בקדושה, משום דישאל מהרהרים תמיד בדברי תורה. ובבית הכסא הא ליכא. ולא כתיב התם בדוקא "דיבור". הלכך ילפינן נמי דהרהור אסור. אבל גבי דיבור חול בשבת, כתיב "ודבר דבר". הלכך דוקא דיבור אסור⁽¹⁵⁾.

שוב מקשינן: הא, בדברי תורה, נמי כתיב

לערב. ודלא כרבי יהושע בן קרחה. וכן נראה מדברי הרשב"א, שהקשה איך פסק רבי יוחנן דלא כסתם מתינתין. וכן ביארו האחרונים בדעת השאלות [הובא בהערה 13].

13. והשאלות [שאלתא א] פסק כתנא קמא. והרבו האחרונים לתמוה בדבריו. שהרי הביא להלכה נמי דדבור אסור והרהור מותר. והברכי יוסף כתב, דגרס בגמרא כגירסת השב"א והר"ן [יעוין הערה קודמת]. ואית ליה דאף תנא קמא מודה דהרהור מותר. אלא דהרהור לא שרי אלא בלבו. אבל לומר דיבור דמשתמע ממנו "חפציו", אסור. וכן איתא בריטב"א עבודה זרה ז א.

ויעוין בהעמק שאלה שכתב, דסבירא ליה לשאלות כתוספות לעיל [קיג ב] ד"ממצוא חפצך" אסרינן מקח וממכר. ומ"ודבר דבר" אסרינן סתם דיבורי חול. וסבר תנא קמא

דמיעוטא ד"דבור אסור והרהור מותר" לא קאי על מקח וממכר, אלא על "ודבר דבר" בלבד. וכן איתא במכילתא, דאף "מחשבת עבודה" אסורה. 14. רש"י. ומשמע מזה, דלשכור ברמיזה מותר.

ותמה התוספות ר"ד, וכי יהיה מותר לשאת ולתת בענייני מקח ברמיזה? לכך פירש, דאיננו שוכרו השתא כלל. אלא אומר לו שיכוא אצלו במוצאי שבת, ואז ישכרנו. וחשיב כהרהור משום שאיננו עושה בשבת את עצם השכירות

15. והקשה השאגת אריה בסימן ו על הרמב"ם, שפסק לענין שבת כרבי יהושע בן קרחה, דהרהור לאו כדיבור. ואילו בפרק א' מברכות הלכה ז כתב: כל הברכות, אם לא השמיע לאזניו יצא. בין שהוציא בשפתיו ובין שכירך בלבו. אלמא, הרהור כדיבור.

בסיפיה דההוא קרא, "ולא יראה כך ערות דבר". הרי דאף באיסור זה כתיב "דבר", דמשמע דיבור. ואי אף הרהור אסור, בהכרח דהרהור כדיבור דמי. ושוב נימא הכי נמי לענין שבת.

ומשנינן: לעולם איסור דברי תורה בבית הכסא לאו כדיבור תליא. וההוא "דבר", מיבעי ליה לכדרב יהודה.

דאמר רב יהודה: עכו"ם ערום — אסור לקרות קרית שמע כנגדו.

והוינן בה: מאי איריא עכו"ם ערום, והא אפילו ישראל ערום נמי אסור לקרות כנגדו, משום דהוי כנגד ערוה.

ומשנינן: לא מיבעיא קאמר. לא מיבעיא ישראל ערום, דפשיטא דאסור לקרות כנגדו. אבל עכו"ם, הוי אמינא דמותר לקרות כנגדו, כיון דכתיב ביה "אשר בשר חמורים בשרם". ולכך אימא דשפיר דמי ולא חשיב כערוה. קא משמע לן דאף עכו"ם ערום הוי ערוה, ואסור לקרות כנגדו.

והוינן: ואימא הכי נמי, דכיון דבשרם הוא כבשר חמורים, אינו קרוי "ערוה".

ומשנינן: ליכא למימר הכי. דהא אמר קרא בנח, "וערות אביהם לא ראו". אלמא אף בכני נח היא קרויה "ערוה".

ואיסור זה של אמירת דבר שבקדושה כנגד ערוה, ילפינן מ"ולא יראה כך ערות דבר".

והאי איסורא אינו נוהג אלא כדיבור. משום דכתיב ביה "דבר". אבל הרהור מותר. משום דהרהור לאו כדיבור דמי.

אבל בית הכסא ובית המרחץ, דאסורים בדברי תורה משום "והיה מחניך קדוש", אסורים אף בהרהור. דהא לא כתיב בהו "דיבור" בדוקא.

ומקשינן: ודיבור של חול בשבת מו אסור? והא רב חסדא ורב המנונא דאמרי תרוייהו: חשבונות של מצוה, מותר להשבן בשבת.

וברכת המזון שוין לענין דין הרהור כדיבור. ויעוין בקהלות יעקב [ברכות, סימן י'] בישוב דברי השאגת אריה. וכתב שחילוקן תלוי במחלוקת הסוגיות.

עוד כתב ליישב שיטת הרמב"ם [על פי דברי תוספות הרא"ש ברכות כ ב] דשבת שאני. משום דאי לאו קרא, הייתי מתיר אף דיבור. דהרי לאו מלאכה הוא. הלכך אין לנו אלא מה שאסר הכתוב. והיינו דשבת שיסוד איסורו הוא מלאכה, אף דיבור מענייני חול חשיב קצת מעין מלאכה. אבל הרהור שאין בו שום מעשה לא שייך לאוסרו משום לתא דמלאכה.

ותירץ, דגבי ברכות לא אידכר בתרה "דיבור", אלא "וברכת" כתיב. ולשון זה כולל אף הרהור. אבל גבי קריאת שמע דכתיב בה "ודברת", אף הרמב"ם יודה דהרהור לאו כדיבור.

וכן משמע מהא דבהלכות קריאת שמע כתב "אם לא השמיע לאזניו יצא". ולא סיים בה "בין שהוציא בשפתיו בין שקרא בלבו", כדכתב גבי ברכות.

[אכן בכסף משנה שם, מפרש בשם רבינו מנוח, דלא השמיע לאזניו, היינו "קורא בלבו". אבל הפרי חדש דחה חילוק זה, מכח סוגיא דברכות כא א. דמשמע מהתם דקריאת שמע

וכן אמר רב אלעזר: פוסקים צדקה לעניים בשבת⁽¹⁶⁾.

וכן אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן: מפקחין פיקוח נפש [משגיחין על דברים שיש בהם סכנה לרבים], ופיקוח רבים [כגון ענייני השלטון] בשבת.

וכן אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: הולכין לטריטאות וקרקסאות ולבסילקאות [מיני פלטרין] ומתאספין שם לבית הועד, כדי לפקח על עסקי רבים, בשבת.

וכן תנא דבי מנשה: משדכין על התינוקות כדי ליארם אותם, בשבת. וכן נושאים ונותנים עם המלמדים על התינוק, כדי ללמדו ספר, וללמדו אומנות.

וכל אלו, יש בהם משום דיבור חול. ואפילו הכי מותר לדבר בהם בשבת. ואי דרשינן מקרא ד"ממצוא חפצך ודבר דבר" לאסור דיבור חול, הרי⁽¹⁷⁾ מדאורייתא הוא אסור⁽¹⁸⁾. ואם כן, אף דיבור של מצוה יש לאסור [תוספות].

ומשנינן: שאני כל אלו, משום דצרכי מצוה הם. ודוקא דיבורי חול דרשות אסורים. דהא אמר קרא "ממצוא חפצך ודבר דבר". ודרשינן, חפצך אסורים, אבל חפצי שמים מותרין.

ואף תינוק ללמדו אומנות חשיב חפצי שמים. משום דמצוה ללמדו אומנות. שכל שאינו מלמדו אומנות, מלמדו לסתות.

לכל ישראל חלק בהן, אינם יוצאים מרשות המקדיש. הלכך מותרים בשבת. [ואף צדקה אינה נעשית ממון עניים באמירה בעלמא, על פי המבואר בחידושי רבינו חיים הלוי בהלכות מכירה, ד"אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט" בצדקה, לא מהני לאשווי לממון עניים. אלא מהני רק להתפיס דין נדר צדקה בממון].

17. ואף דקרא ד"ממצוא חפצך" לא הוזכר אלא בדברי נביאים, צריך לומר דישעיה קאסר לה מדאורייתא.

וכן נראה מדברי הרמב"ן בפרשת "אמור", שמקח וממכר ושכירות פועלים וכיוצא בו אסורים משום עשה ד"שבתון". חתם סופר.

18. כן כתבו הכא. אבל לעיל [קכא א] כתבו להדיא דאסור דרבנן הוא. וכבר עמד רבי עקיבא איגר בסימן יז בסתירת דבריהם. וכתב, דאין כוונתם כאן לדאורייתא ממש. אלא דיש בו משום לתא דאורייתא. ולעולם אין

16. והקשה הר"ן, איך מותר לפסוק צדקה? והא הוי כהקדש. ותנן בביצה, "אין ממקדישין ביום טוב, וכל שכן בשבת. וכתב בשם רבינו חננאל, שלא אסרו להקדיש אלא כלי ידוע. משום דמיחזי כמקח וממכר. אבל לא אסרו לאדם לחייב את עצמו לגבוה בדיבורו.

ולא ניחא ליה לר"ן בתירוץ זה. דהא תנן התם נמי "אין מעריכין" [כלומר, אין נודרים נדר "ערכי עלי"]. ואף ערכין אינן הקדש דבר מסוים, אלא חוב בעלמא.

והבית יוסף בסימן שו תירץ, דערכין נמי דומים למקח וממכר. דבמה שמקדיש את ערך עצמו או אחרים, הוי כמקנה איש זה לאיש אחר. עוד כתב בשם הכלבו, דדוקא הקדש למזבח או לבדק הבית אסור. משום שיוצא מרשותו לרשות גבוה. אבל לידור ספר תורה או עטרה מותר. לפי שעדיין אינו מיוחד שום דבר שיצא מרשותו. וכיון שהקדשות שלנו חולין הן, ויש

קתני מיהת, דמותר לומר "כך וכך הוצאתי", דהיינו חשבונות שעברו. ואילו לעיל תנינא דחשבונות שעברו אסורים.

ומהדרינן: **ולישעמיך**, דסברת ד"חשבונות שעברו" היינו שאין לו צורך בהן, **קשיא לך** ברייתא דלעיל **היא גופא** מינה ובה. דהא קתני התם בסיפא, "ושל מה בכך, מותרין לחושבן בשבת".

אלא בהכרח, דהא דקתני ברישא דחשבונות שעברו אסורין, איירי בדאיכא **אגרא דאגרי** [שכר הפועלים] **גביה**. שעדיין לא שילם לפועלים. נמצא שהוא צריך לחשבונות אלו. והא דקתני בסיפא דשל מה בכך מותרין, וכן באידך ברייתא "כך וכך הוצאתי", איירי בדליכא **אגרא דאגרי גביה**. שכבר פרע את שכרם, וכבר אין לו צורך בחשבון כלל.

שנינו במתניתין: אין מחשיבין על התחום.

תנו רבנן: מעשה בחסיד אחד שנפרצה פריץ [פירצה] בתוך שדהו, ונמלך עליה לגודרה, ונזכר ששבת הוא. ומתוך כך נמנע אותו חסיד מכך ולא גדרה. ונעשה לו נס, ועלתה בו בשדהו צלף [אילן גדול שיש בפירותיו ג' מיני אוכלין, אביונות, קפריסין, ולולבין]. וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו⁽¹⁾.

אמר רב יהודה אמר שמואל: מותר לאדם לומר לחבירו בשבת: לכרך פלוני אני הולך

אמר רב יהודה אמר שמואל: חשבונות של מלך, כלומר, חשבונות שאין לו שום צורך בהן ואינם נוגעים אליו [כגון שמחשב כמה הוצאות צריך להוציא בשביל לבנות בית, והוא אינו עוסק כעת בבנין ביתו. ו"מלך" היינו נוטריקון של "מה לך", כלומר, שאין לך צורך בחשבונות אלו], וחשבונות של מה בכך, שאף שבעבר היה לו צורך בהם אלא שעתה כבר אין לו נפקא מינה מהם [כגון, כך וכך הוצאתי בבנין זה] — מותר לחשבן בשבת.

תניא נמי הכי: חשבונות שעברו. וכן חשבונות שעתידין להיות לו, אסור לחשבן בשבת. אבל חשבונות של מלך ושל מה בכך, מותר לחושבן בשבת. וקא סלקא אדעתין השתא, ד"חשבונות שעברו", היינו חשבונות שכבר אין לו צורך בהן.

ורמינהו: תניא: חושבין חשבונות שאינן צריכין להם. ואין מחשבין חשבונות שצריכין להם, בשבת.

כיצד? — אומר אדם לחבירו: כך וכך פועלים השכרתי על מלאכת שדה זו. או, כך וכך דינרין הוצאתי על דירה זו.

אבל לא יאמר לו לחבירו: כך וכך דינרין הוצאתי, אבל עדיין לא גמרתי את הוצאותי, וכך וכך עוד אני עתיד להוציא.

1. ובספר הגלגולים איתא, שהיה חסיד זה גלגולו של מקושש. ובא לתקן חטאו ומקושש זה "צלפחד". שהוא נוטריקון של "צלף חד". חתם סופר.

איסור "ממצוא חפצך" מן התורה אלא בדבר שיש בו מלאכה דאורייתא. כמבואר לעיל [הערה 7]. וסיים "ולדעתי אי אפשר לנטות מדרך זו בשום אופן".